

HISTORICA OLOMUCENSIA

46–2014

Sborník prací historických
XXXV

KATEDRA HISTORIE

UNIVERZITA PALACKÉHO OLOMOUC

Univerzita Palackého v Olomouci
Olomouc 2014

OBSAH

ČLÁNKY A STUDIE

Michal Faist

*Jan Jiskra z Brandýsa – zachránce uherského trůnu Ladislava Pohrobka
1440–1445* 13

Miroslav Šedivý

Osvobozenecské války 1813–1815: mýtus a realita 39

Hana Nováková

*Studenti Filozofické fakulty Františkovy univerzity v Olomouci
v letech 1827–1837* 57

Michal Marťák

Ján Donoval – katolický kňaz v „nekatolíckej“ agrárnej strane 71

Jaroslav Valkoun

Éra lorda Cromera: Britové v Egyptě v letech 1892–1907 91

Pavel Marek

Idea cyrilometodějství v dějinách české katolické moderny 1896–1907 107

Hynek Votoček

*Gregoriánská reforma a kanonická jurisprudence
jako historiografický problém* 127

Ondřej Kolář

*„Soumrak četnictva“ – literární pramen k historii bezpečnostní služby
v meziválečném Československu* 169

Marek Šmíd

Změny na svatopetrském stolci v předvečer druhé světové války 179

Jana Burešová

*Informovanost komunistické vlády v Československu o emigrantech
a exulantech v Austrálii v padesátých a šedesátých letech 20. století* 197

ZPRÁVY

Jaroslav Miller

*Zpráva o činnosti Katedry historie Filozofické fakulty
Univerzity Palackého v Olomouci za akademický rok 2012/2013.....* 223

Pavlaína Kalábková

*Zpráva o činnosti sekce archeologie Katedry historie Filozofické fakulty
Univerzity Palackého v Olomouci za akademický rok 2012/2013.....* 227

Věra Slavíková

*Zpráva o činnosti sekce archivnictví Katedry historie Filozofické fakulty
Univerzity Palackého v Olomouci za akademický rok 2012/2013.....* 231

Jana Burešová – Karel Konečný

*Zpráva o činnosti Centra pro československá exilová studia (CČES)
při Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci
za léta 2011–2013* 235

David Papajík

*Zpráva o činnosti Kabinetu regionálních dějin při Katedře historie
Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci
za období let 2011–2013.....* 239

Pavel Marek

*Zpráva o činnosti Centra dějin křesťanské politiky při Katedře historie
Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci
za období let 2011–2013.....* 245

Filip Harviš – Monika Suková

*Zpráva o činnosti Cechu invalidů středoevropské historiografie
mezi lety 2011–2013* 249

Radmila Pavlíčková – Hana Jadrná Matějková

*Ležet v knihách a hrobech. Projekt Inovace studia Historických věd
na Univerzitě Palackého v Olomouci po dvou letech* 253

Veronika Chmelařová

Konfesijní kultura mezi středověkem a moderní dobou 259

Petr Zajíček <i>Cykus přednášek odborníků a workshop pro studenty doktorského studijního programu v zimním semestru 2013</i>	263
Pavína Dubská <i>Odborný seminář k historii průmyslu a techniky na Moravě a ve Slezsku II.</i>	267
Zdenka Žáčková <i>Česko-polské setkání mladých historiků v Ostravě</i>	269
Miloš Trapl <i>Plodná pětiletka. Životní jubileum doc. PhDr. Josefa Bieberla, CSc.</i>	271
Miloš Trapl <i>Návraty, zvláště k Jihoslovanům. K jubileu PhDr. Arnošta Skoupého, CSc.</i>	275
Jana Burešová <i>Životní jubileum prof. PhDr. Iva Bartečka, CSc.</i>	281

RECENZE

Martin Barus <i>Statuta horního města Jáchymova z roku 1526.</i> Edd. Ludmila Kubátová – Václav Vok Filip – Václav Bok. Odbor archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra České republiky, Praha 2012.	289
Lukáš F. Peluněk Malíř, Jiří a kol.: <i>Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861–1918.</i> Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2012.	293

- Michael Viktořík
Gender history ve slovenské historiografii.
Zmátlo, Peter:
Katolíci a evanjelici na Slovensku (1929–1932).
Ludáci a národnári na cestě k spolupráci.
Verbum, Ružomberok 2011.297
- Jan Fryčka
Trapl, Miloš – Konečný, Karel – Marek, Pavel:
Politik dobré vůle. Život a dílo msgr. Jana Šrámka.
Vyšehrad, Praha 2013.301
- Pavel Kreisinger
Nová syntéza dějin Austrálie v českém překladu
Macintyre, Stuart:
Dějiny Austrálie.
Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2013.307

THE AUTHORS AND SUMMARIES

- The Authors and Summaries.....317

ČLÁNKY A STUDIE

JAN JISKRA Z BRANDÝSA: ZACHRÁNCE UHERSKÉHO TRŮNU LADISLAVA POHROBKA 1440–1445

Michal Faist

RESUMÉ

Osobnost moravského válečníka Jana Jiskry z Brandýsa se zapsala do historie mnoha zemí. Jeho vojenská kariéra v letech 1440–1445 představuje nebývalý mocenský vzestup.

Jiskra vstupuje v roce 1440 do služeb královny vdovy Alžběty jako zkušený válečník, který se osvědčil již ve službách Alžbětina otce císaře Zikmunda a jejího manžela krále Albrechta. Královna Alžběta hájila práva svého nedávno narozeného syna Ladislava Pohrobka proti polskému králi Vladislavu III., který přijal 8. března 1440 návrh uherského poselstva a zahájil občanskou válku v Uhrách. V nastalé válce byl Jiskra s armádou vyslán na východ, aby ochránil Alžbětini spojence.

Obsadil řadu hradů a měst, hlavně Prešov. V červenci 1441 byl obléhán v Košicích vojskem Jana Čapka ze Sán, nejvyšším hejtmánem krále Vladislava. V kritické chvíli však přispěchaly Jiskrovi na pomoc jednotky z Prešova a dalších měst. Po vítězství Jiskra obsadil důležité město Kežmarok na Spiši. Za své úspěchy byl v lednu 1442 jmenován královnou Alžbětou za kapitána Horních Uher. Pokračoval v posilování získaných pozic. Během srpna až září 1442 dobyl Jiskra řadu hradů. Na podzim 1442 probíhala mírová jednání mezi královnou Alžbětou a králem Vladislavem. Jednání byla ukončena podepsáním mírové smlouvy 14. prosince 1442. Královna Alžběta zemřela několik dní poté a Jiskra se zaštitil autoritou římského krále Fridricha IV., který byl poručíkem nezletilého Ladislava Pohrobka.

Protiturecké výpravy nepřátel v letech 1443–1444 umožnily Jiskrovi poměrně pokojně spravovat získaná území. Vojsko krále Vladislava bylo poraženo Turky 10. listopadu 1444 v bitvě u bulharské Varny a od té doby byl král Vladislav nezvěstný. Během nových bojů Jiskra upevnil své postavení a tím i postavení čtyřletého Ladislava Pohrobka, který byl 30. května 1445

všeobecně uznán za uherského krále. Uherská šlechta zvolila do čela země sedm hlavních hejtmanů, kteří měli řídit zemi do jeho plnoletosti, a Jiskra byl jedním z nich. Pro něj byl tento den triumfem a potvrzením jeho úspěšné-ho pětiletého pobytu v Uhrách. Byl v této době významnou osobností, která spoluutvářela politiku své doby.

Klíčová slova: čeští a moravští válečníci, vojenské dějiny, dějiny Uher, středověká šlechta, uherská šlechta, Ladislav Pohrobek, Vladislav Varnenčík, Jan Hunyadi

SUMMARY

JOHN JISKRA OF BRANDÝS – THE SAVIOUR OF THE HUNGARIAN THRONE OF LADISLAUS THE POSTHUMOUS 1440–1445

The personality of a Moravian warrior Jan Jiskra of Brandýs has gone down in the history of many countries. His military career represents an extraordinary rise to power. In 1440, he entered into the services of the Queen Dowager Elizabeth as an experienced warrior who had proved himself successfully in the services of Elizabeth's father, the Emperor Sigismund and her husband Albrecht, a Holy Roman Emperor and the King of Hungary and Bohemia. The Queen defended her recently born son Ladislaus the Posthumous and his rights to the Hungarian throne. Her rival was a Polish King Wladyslaw III who accepted the proposal of the Hungarian delegation on March 3, 1440, and became a King of Hungary, too. Within the set civil war, Jiskra with army was sent to east to protect Elizabeth's allies.

He occupied many castles and towns, mainly Prešov. In June 1441, he was besieged in Košice by the army of Jan Čapek of Sány, the supreme hetman of King Wladyslaw. The troops from Prešov and other towns rushed to help Jiskra at the critical moment. After his victory took over the town of Kežmarok in the Spiš region. For his achievements Jiskra was appointed in January the captain of Upper Hungary by Queen Elizabeth. He continued to strengthen his acquired position. During August and September 1442, Jiskra conquered many castles. In autumn 1442, the peace negotiations were held between Queen Elizabeth and King Wladyslaw. The negotiations ended up with the signing of the peace treaty on December 14, 1442. Queen Elizabeth died a few days after and Jiskra shielded himself by the authority of Frederick IV, the Holy Roman Emperor, who was the guardian of infant Ladislaus the Posthumous.

Campaigns his enemies against the Ottoman Turks 1443–1444 helped him to manage his territory relatively peacefully. Wladyslaw's army was defeated by the Turks at the Battle of Varna in Bulgaria on November 10, 1444. Since then, King Wladyslaw was missing. During new fights, Jiskra strengthened his position and thus the position of four-year old Ladislaus the Posthumous who was generally proclaimed the King of Hungary in May 1445. The Hungarian aristocracy elected seven main hetmen to lead the country until the sovereign's coming of age and Jiskra was one of them. For Jiskra, this day was a triumph and the confirmation of his successful five-year stay in the Kingdom of Hungary. He was considered to be an important personality who co-created the policy of his time.

Key words: John Jiskra of Brandýs, Czech and Moravian warriors, Military history, History of Hungary, Medieval nobility, Hungarian nobility, Ladislaus the Posthumous, Vladislav Varnenczik, John Hunyadi

Mgr. Michal Faist
Historický ústav
Filozofická fakulta
Univerzita Hradec Králové
náměstí Svobody 331
500 00 Hradec Králové
e-mail: M. Faist@seznam.cz

OSVOBOZENECKÉ VÁLKY 1813–1815: MÝTUS A REALITA¹

Miroslav Šedivý

RESUMÉ

Období let 1813–1815 bylo svědkem závěrečné fáze napoleonských válek, ve kterých byl francouzský císař definitivně poražen a střední Evropa osvobozena od jeho nadvlády. Tento konflikt se do německé historické paměti vryl pod označením osvobozenecké války. Dle tradičního výkladu došlo v jejich průběhu k rozsáhlému lidovému povstání napříč celým Německem a všemi společenskými vrstvami, jejichž příslušníci bojovali nejen za svobodu, ale také za vytvoření německého národního státu. Předložená studie se snaží dokázat neoprávněnost tohoto tvrzení a poukázat na skutečnost, že v tomto období byla otázka politické jednoty reflektována jen zcela zanedbatelným počtem Němců a neměla žádný vliv na výsledek střetnutí s napoleonskou Francií. Mýtus osvobozeneckých válek byl záměrně vytvořen a šlechtěn nacionalisty, kteří skrze tuto smyšlenou legendu chtěli získat podporu mezi německým obyvatelstvem pro své vlastní politické cíle.

Klíčová slova: Německo, Francie, válka za nezávislost, Napoleon, německý nacionalismus, dobrovolníci, 1813–1815

SUMMARY

WARS OF INDEPENDENCE IN 1813–1815: MYTH AND REALITY

The period from 1813 to 1815 saw the final stage of Napoleonic wars in which the French emperor was definitely defeated and Central Europe was liberated from his supremacy. This conflict has become known in the German historical memory such as wars of independence. According to a traditional interpretation, during the course of events a large popular uprising spread over the whole Germany and all social classes whose supporters ought to fight not only for freedom but also for the establishment of the German national state. The present paper attempts to support the groundlessness of this claim and to point out the fact that a question of a political unity was reflected only by an insignificant minority of Germans in that times and had no influence on a result of a battle against Napoleonic France. The myth of wars of independence has been purposely created and nourished by nationalists, who intended to gain a support of German inhabitants through that fabricated legend for their own political goals.

Key words: German, France, wars of independence, Napoleon, German nationalism, volunteers, 1813–1815

doc. PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D.
Katedra historických věd
Fakulta filozofická
Západočeská univerzita v Plzni
Tylova 18
301 25 Plzeň
e-mail: mireksedivy@seznam.cz

STUDENTI FILOZOFICKÉ FAKULTY FRANTIŠKOVY UNIVERZITY V OLOMOUCI V LETECH 1827–1837

Hana Nováková

RESUMÉ

Studie se zabývá rozбором údajů týkajících se studentů Filozofické fakulty C. k. Františkovy univerzity v Olomouci mezi léty 1827–1837. Studium na filozofické fakultě trvalo dva roky. Studenti filozofické fakulty tvořili něco málo přes 20 % z celkového počtu studujících. Kromě tzv. Obligatstudien byly vyučovány také freie Lehrgestände, na něž se kromě studentů filozofie mohli hlásit i studenti jiných fakult.

Zatímco skladba povinných předmětů se neproměňovala, množství nepovinných předmětů se měnilo. Z nepovinných předmětů byla pravidelně každý rok přednášena pedagogika, dále rakouské státní dějiny a zemědělství, na rozdíl od estetiky, která se konala každý lichý rok nebo diplomatiky a numismatiky, které se mezi sebou střídaly.

Nejvíce zastoupeni byli Moravané následovaní Slezany a Čechy. Z ostatních národností jmenujme Rakušany, Maďary, studenty z Haliče, Pruského Slezska a v minimální míře také z Dalmácie, Francie či Belgie. Studující lze dále rozdělit na platící, osvobozené od placení, konviktisty/stipendisty a privatisty.

Klíčová slova: Františkova univerzita, studenti, přednášky, privatisté, stipendisté, konviktisté, filozofická fakulta, Olomouc, semestr, Morava

SUMMARY

STUDENTS OF THE PHILOSOPHICAL FACULTY OF THE FRANCIS UNIVERSITY IN OLOMOUC IN YEARS 1827–1837

The article describes information about students of the Philosophical Faculty of the Francis University in years 1827–1837. 20% of the students were students of the Philosophical Faculty. Obligatory subjects were restricted to the students of the Philosophical Faculty, while the optional subjects could be also attended by other students.

The offer of the obligatory subjects was not changing compared to the offer of some of the optional subjects. There were subjects that took place every year, but also subjects that took place every odd year. As regards national groups they were mostly represented by Moravians, then Silesians and Czechs.

Keywords: Francis University, students, courses, Philosophical Faculty, scholarship holders, convictists, privatists, Olomouc, semester, Moravia

Mgr. Hana Nováková
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
e-mail: hanca.pilarova@gmail.com

JÁN DONOVAL – KATOLÍCKY KŇAZ V „NEKATOLÍCKEJ“ AGRÁRNEJ STRANE

Michal Marťák

RESUMÉ

Príspevok je prvým pokusom o priblíženie politických aktivít Jána Donovala, ktorý je doposiaľ viac známy ako básnik Tichomír Milkin. Je to pochopteľné, keďže jeho literárne kvality boli v porovnaní s politickými mnoho výraznejšie. Patril totiž k malej skupine katolíckych kňazov, ktorí sa z rôznych dôvodov, najčastejšie však osobných ambícií, rozhodli pôsobiť v agrárnej strane, označovanej aj ako liberálnej či dokonca nekatolíckej. Ako významný jazykovedec sa spolupodieľal na vydávaní Katolíckych novín, ktoré boli straníckym tlačovým orgánom. Súčasne jeho meno figurovalo aj na vládnych zoznamoch kandidátov pre jednotlivé uprázdnené biskupské miesta na Slovensku. Po neúspechu sa však začal výraznejšie angažovať vo vysokej politike, stal sa podpredsedom strany, za ktorú neúspešne kandidoval v prvých parlamentných voľbách v roku 1920 do senátu. V rámci predvolebnej kampane bol však fyzicky napadnutý a aj keď sa tento útok v dobovej tlači spájal s bezprostrednými fatálnymi následkami, v skutočnosti za koncom jeho nielen politickej kariéry boli zdravotné ťažkosti.

Kľúčové slová: Ján Donoval, Tichomír Milkin, katolícky kňaz v politike, agrárna strana na Slovensku 1919–1920, Katolícke noviny 1919–1920

SUMMARY

JÁN DONOVAL – A CATHOLIC PRIEST IN THE “NON-CATHOLIC” AGRARIAN PARTY

The paper represents the first attempt to outline political activities of Ján Donoval, who has been more known such as a poet Tichomír Milkin up to the present. It is understandable because his literary qualities have been more considerable in a comparison with political ones. He belonged to a small group of Catholic priests, who decided from various reasons, the most often personal ambitions, to participate in the Agrarian Party labelled such as liberal or even non-Catholic. As a prominent linguist, he cooperated on publishing the Catholic Newspapers considered a press party body. At the same time, his name also appeared on a government list of candidates for all vacant Bishop posts in Slovakia. After the failure, he began to get involved in high politics, he became a vice-chairman of a party, which he unsuccessfully stood for the senatorial election in 1920. However, in the course of the election campaign he was physically attacked and although this aggression was connected with immediate fatal consequences according to period press, in reality, the end of his not only political career was caused by health problems.

Key words: Ján Donoval, Tichomír Milkin, Catholic priest in politics, Agrarian Party in Slovakia 1919–1920, Catholic Newspapers 1919–1920

Translated by Mgr. Hana Ferencová

PhDr. Michal Marták, Ph.D.
Katedra histórie
Filozofická fakulta
Katolícka univerzita v Ružomberku
Hrabovská cesta 1
034 01 Ružomberok
e-mail: michal.martak@gmail.com

ÉRA LORDA CROMERA: BRITOVÉ V EGYPTĚ V LETECH 1892–1907

Jaroslav Valkoun

RESUMÉ

Studie se zaměřuje na analýzu britsko-egyptských vztahů v letech 1892–1907, kdy zastával post britského generálního konzula v Káhiře lord Cromer. Koncem osmdesátých let 19. století získala okupace Egypta trvalý ráz, což vedlo k vzrůstajícím britským zásahům do chodu egyptské administrativy. Když v lednu 1892 chedív Tawfîq zemřel, britská pozice se v důsledku nástupu jeho anglofóbního syna Abbáse II. Hilmího zkomplikovala. Následující dva roky se musel lord Cromer potýkat s chedívoými postoji, které se postupně vyhraňovaly vůči britské přítomnosti v zemi. Ačkoli krize z let 1893–1894 byly krátké a nenásilné, přesto zanechaly šrámy na britsko-egyptských vztazích. Časem se proti posilování britské přítomnosti v zemi vzedlo nacionalistické hnutí. Navzdory skutečnosti, že lord Cromer se snažil Egyptany přesvědčit o pozitivních aspektech trvalé britské okupace, nacionalistické tendence nadále sílily. Za mezník Cromerovy éry lze považovat tzv. dinšáwajský incident, díky němuž poprvé od roku 1882 získali egyptští nacionalisté podporu britského veřejného mínění a který přispěl i ke Cromerovu odchodu z Egypta.

Klíčová slova: britská zahraniční politika, dějiny Egypta, britská koloniální politika, lord Cromer, britsko-egyptské vztahy

SUMMARY

THE ERA OF LORD CROMER: THE BRITISH IN EGYPT IN YEARS 1892–1907

The paper deals with the analysis of British-Egyptian relations in years 1892–1907, when a post of the British Consul – General in Cairo was held by Lord Cromer. At the end of 1890s the occupation of Egypt gained a long-term character, which led to more intensive interference of the British into the course of the Egyptian administration. When Khedive Tawfiq died in January 1892, the British position became more complicated as a consequence of the succession of his Anglophobic son Abbas II Hilmi. The following two years Lord Cromer had to struggle with Khedive's attitudes that gradually crystallised against the British presence in the country. Although crises in the course of the period of 1893–1894 lasted shortly and were non-violent, they left traces in British-Egyptian relations. As the time went, a strong nationalistic movement against the British presence in the country arouse. Despite the fact that Lord Cromer attempted to persuade Egyptians about positive aspects of a long-term British occupation, the nationalistic tendencies still grew stronger. As a turning point in Cromer's era may be considered the so-called Dinshaway incident, which was supported by the British public opinion for the first time since 1882 and which contributed to Cromer's leaving of Egypt.

Key words: British foreign policy, history of Egypt, British colonial policy, Lord Cromer, British-Egyptian relations

Translated by Mgr. Hana Ferencová

PhDr. Jaroslav Valkoun
Ústav světových dějin
Filozofická fakulta
Univerzita Karlova v Praze
nám. J. Palacha 2
116 38 Praha 1
e-mail: Jaroslav.Valkoun@ff.cuni.cz

IDEA CYRILOMETODĚJSTVÍ V DĚJINÁCH ČESKÉ KATOLICKÉ MODERNY¹

Pavel Marek

RESUMÉ

Cílem příspěvku je analýza tisku české Katolické moderny (časopisů Nový život, Rozvoj, Mane, Bílý prapor a Rozkvět) jako literárního a církevně-reformního hnutí vyvíjejícího činnost v českých zemích na přelomu 19. a 20. století směřující ke zjištění poměru katolických modernistů k ideám cyrilometodějství, k odkazu díla slovanských věrozvěstů sv. Cyrila a Metoděje, cyrilometodějské a velehradské tradici. Katolická moderna se výrazněji přihlásila k cyrilometodějským tradicím po roce 1899, kdy se profilovala jako hnutí usilující o transformaci české společnosti pod heslem její rechristianizace. Prohlašovala, že mezi odkazem díla sv. Cyrila a Metoděje a jejím programem existuje úzká vazba, jejímž základem je šíření víry, vzdělanosti a kultury ve prospěch národa a povznesení širokých lidových vrstev. Vedle vysvětlování, posilování a rozšiřování cyrilometodějství připomínáním jeho odkazu, kdy se deklarovala jako třetí generace tzv. Sušilovy družiny, Katolická moderna využila cyrilometodějské tradice ke zdůvodňování vlastní legitimacy a na podporu některých svých reformních požadavků (demokratizace a znárodnění církve, národní jazyk v liturgii, reforma systému kněžského vzdělávání). Příspěvek dokazuje inspirativnost působení cyrilometodějské tradice v různých částech katolického tábora zemí Koruny české a prezentuje ji jako významnou složku moravského (českého, slovanského) katolického milieu.

Klíčová slova: Cyril a Metoděj, katolická moderna, církev, reforma, tisk

SUMMARY

THE IDEA OF CYRIL AND METHODIUS IN HISTORY OF THE CZECH CATHOLIC MODERNISM

The aim of this article is the analysis of the Catholic modernist print (periodicals *Nový život*, *Rozvoj*, *Mane*, *Bílý prapor* a *Rozkvět*) as a literal and ecclesiastical reformatory movement developing its activities in Czech lands at the turn of the 19th and 20th century. It tries to trace the relationship of Catholic modernists towards ideas of Cyril and Methodius, the heritage of the life's work of Slavic apostles Saints Cyril and Methodius, Cyril and Methodius and Velehrad traditions. The Catholic Modernism claimed allegiance to Cyril and Methodius traditions after 1889 when was forming as a movement attempting to transform Czech society under the motto of re-Christianization. It declared that the close connection between the heritage of the life's work of Saints Cyril and Methodius and its programme existed on the basis of spreading the religion, education and culture on the behalf of the nation and uplift of broad low social classes. Besides explanation, bolstering and spreading of Cyril and Methodius idea thanks to remembering of the heritage of their life's work, when they proclaimed themselves such as the third generation of so-called Sušil's group, the Catholic Modernism used the Cyril and Methodius tradition for giving reasons for their legitimacy and support of some of their reformatory demands (democratization and Church nationalization, a national language in liturgy, a reform of the clerical education system). The contribution proves how inspiring the Cyril and Methodius tradition could have been in various parts of the Catholic party of the Czech lands and presents it as the important factor of the Moravian (Czech, Slavic) Catholic milieu.

Key words: Cyril and Methodius, Catholic Modern, Church, reform, print

Translated by Mgr. Hana Ferencová

prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph.D.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
e-mail: pavel.marek@upol.cz

GREGORIÁNSKÁ REFORMA A KANONICKÁ JURISPRUDENCE JAKO HISTORIOGRAFICKÝ PROBLÉM¹

Hynek Votoček

RESUMÉ

Předkládaná studie se zabývá vztahem mezi reformním hnutím v západní církvi ve středověku, které obvykle označujeme jako gregoriánskou reformu, a formativními fázemi vývoje kanonické jurisprudence z perspektivy moderní historiografie. Východiskem je teze Paula Fourniera, již předložil v článku *Un tournant de l'histoire du droit (1060–1140)* publikovaném v roce 1917, a která reprezentuje nikoli pouze první vážný pokus zodpovědět tuto otázku ale zároveň etablování tematického pole pro další bádání. První polovina studie rekapituluje Fournierovu argumentaci, její vliv na historiografii a prameny, kterými je podložena. Druhá polovina se zabývá pozdější kritikou Fournierovy koncepce, která započala v sedmdesátých letech 20. století, a reinterpetací pramenů z této perspektivy.

Klíčová slova: Gregoriánská reforma, kanonická jurisprudence, dispensace, historiografie, Ivo ze Chartres, Bernold z Kostnice

SUMMARY

THE GREGORIAN REFORM AND CANONICAL JURISPRUDENCE AS A PROBLEM OF HISTORIOGRAPHY

The present paper is concerned with a relation between reforming movement within the western church, usually referred to as the Gregorian reform, and formative stages of the development of the canonical jurisprudence from the perspective of modern historiography. The point of departure is Paul Fourniers' thesis presented in his article *Un tournant de l'histoire du droit (1060–1140)*, published in 1917, which represents not only the first serious attempt to answer the question, but also the establishment of the field of interest for the further research. The first half of this essay reiterates Fourniers' argumentation, its influence on historiography, and sources engaged in its support. The second half focuses on later criticism of Fourniers' thesis inaugurated in 1970's, and from this perspective resumes discussion of the sources.

Key words: Gregorian reform, canonical jurisprudence, dispensation, historiography, Ivo of Chartres, Bernold of Constance

Translated by Mgr. Hana Ferencová

Mgr. Hynek Votoček
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
e-mail: hnkvt@centrum.cz

„SOUMRAK ČETNICTVA“ – LITERÁRNÍ PRAMEN K HISTORII BEZPEČNOSTNÍ SLUŽBY V MEZIVÁLEČNÉM ČESKOSLOVENSKU

Ondřej Kolář

RESUMÉ

Předmětem studie je satirická vědecko-fantastická povídka Bohumila Mladého *Soumrak četnictva* z roku 1921, ve které autor reaguje na hlavní problémy dobové bezpečnostní služby. Ty spatřuje zejména v byrokratizaci četnictva. Mladý v knize reaguje na některé skutečné události své doby a satirizuje konkrétní osobnosti. Autor se v textu zasazuje o redukci administrativy a o modernizaci a profesionalizaci bezpečnostního sboru, dále zdůrazňuje nutnost více medializovat problémy četnictva.

Knihu je třeba vnímat v kontextu sporu o vojenský či civilní charakter četnictva, který se rozhořel po vzniku Československa. Mladý byl k vojenské koncepci a jejím zastáncům značně kritický, v otázkách požadované technické modernizace a zvyšování odborné kvalifikace četnictva se však v zásadě shodoval s představiteli velitelského sboru.

Klíčová slova: Československo, bezpečnostní sbory, četnictvo, literatura, beletristické prameny, Bohumil Mladý

SUMMARY

“SOUMRAK ČETNICTVA” – A LITERARY SOURCE FOR HISTORY OF SECURITY FORCES IN INTERWAR

The matter of this study is a satirical science fiction short story *Soumrak četnictva* written by Bohumil Mladý in 1921, in which the author reacts to main issues of the security service. They appear to be primarily in bureaucratization of gendarmerie. Mladý responds to some real events of that period and satirizes concrete personalities in his book. The author urges to reduce administration and to modernize and professionalize security forces, furthermore, he emphasizes the necessity to inform the public more about gendarmerie problems.

It is necessary to perceive the book in a context of a conflict dealing with a military or civil character of gendarmerie, which arouse after the establishment of Czechoslovakia. Mladý was greatly critical to the military concept and its supporters; on the other hand, taking into consideration questions of the required technical modernization and improvement of professional qualification of gendarmerie, he agreed with the force command in essence.

Key words: Czechoslovakia, security forces, gendarmerie, literature, literary sources, Bohumil Mladý

PhDr. Ondřej Kolář, Ph.D.
Slezské zemské museum – Památník II. světové války
746 63 Hrabyně 192
e-mail: kolar@szm.cz

ZMĚNY NA SVATOPETRSKÉM STOLCI V PŘEDVEČER DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY¹

Marek Šmíd

RESUMÉ

Studie *Změny na svatopetrském stolci v předvečer druhé světové války* se zabývá posledními měsíci pontifikátu Pia XI. a prvními měsíci pontifikátu Pia XII. v souvislosti s dynamickým vývojem v předválečné Evropě. Autor přibližuje osobnosti obou pontifiků, jejich duchovní a politické působení. Vlastním jádrem práce je období od poloviny února do poloviny března 1939, kdy zemřel Pius XI., konal se pohřeb a sešlo se nové shromáždění kardinálů, jež ze svého středu vybralo jeho nástupce, papeže Pia XII. Pius XII. byl do značné míry pokračovatelem politiky svého předchůdce, odmítal však její přímočarou konfrontaci s totalitními režimy. Jeho zvolení bylo proto s potěšením přijato jak v západních zemích, tak i v autoritativních a totalitních státech, zejména v Itálii a v Německu. Papežovy první kroky, jež směřovaly k apelu na světový mír a snažily se burcovat evropské politiky k dohodě, však narazily na odpor především Berlína a Říma, ale též na pasivitu Londýna či Paříže, případně i jiných mocností v předvečer druhé světové války.

Klíčová slova: konkláve, Československo, Svatý stolec, Pius XI., Pius XII.

SUMMARY

THE CHANGES IN THE HOLY SEE OF SAINT PETER ON THE EVE OF THE SECOND WORLD WAR

The paper *The Changes in the Holy See of Saint Peter on the Eve of the Second World War* deals with last months of the pontificate of Pius XI (1922–1939) and first months of the pontificate of Pius XII (1939–1958) in connection with the dynamic development in pre-war Europe. The author outlines personalities of both pontiffs, their spiritual and political activities. The core of the work is a period between mid-January and mid-March in 1939, when Pius XI died, the funeral took place and a new convocation of Cardinals met and selected his successor from their midst, the pope Pius XII. Pius XII followed politics of his predecessor to a certain extent, however he rejected its straightforward confrontation with totalitarian regimes. That is why his election has been accepted with pleasure both in western countries and authoritative and totalitarian states, primarily in Italy and Germany. Unfortunately, pope's first steps, which aimed to the appeal for the world peace and attempted to provoke European politicians to make an agreement, met with resistance of primarily Berlin and Rome but also with the passivity of London and Paris, or possibly another world powers on the eve of the Second World War.

Key words: conclave, 1939, Czechoslovakia, Holy See, Pius XI, Pius XII

Translated by Mgr. Hana Ferencová

PhDr. Marek Šmíd, Ph.D.
Historický ústav
Filozofická fakulta
Jihočeská univerzita
Branišovská 31a
370 05 České Budějovice
e-mail: smidma@seznam.cz

INFORMOVANOST KOMUNISTICKÉ VLÁDY V ČESKOSLOVENSKU O EMIGRANTECH A EXULANTECH V AUSTRÁLII V PADESÁTÝCH A ŠEDESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ

Jana Burešová

RESUMÉ

Relativně obsáhlými písemnými prameny z provenience československého státu, jeho vlády a orgánů jsou materiály vzešlé z činnosti Československého ústavu zahraničního, generálního konzulátu v Sydney a emigrantského Československého kroužku v Sydney. Představitelé těchto institucí spolu oficiálně komunikovali, vzájemně se informovali a v zájmu společného cíle spolupracovali. Československá komunistická vláda získávala rovněž informace o exulantech od své tajné policie, která využívala i zdrojů tajných spolupracovníků z řad civilních obyvatel.

Československá komunistická vláda se snažila mít přehled o exilu v Austrálii a usilovala o úspěšné působení na krajany včetně exulantů. Československý kroužek v Sydney, jako jedinou loajální krajanskou organizaci v Austrálii, se snažila využívat k propagaci komunistického režimu v Československu. Informace o exulantech a jejich kulturních a společenských aktivitách v Austrálii přicházely k vládnoucím silám v Československu postupně, často útržkovitě a byly získávány zprostředkovanými cestami a zdroji.

Klíčová slova: exil, Austrálie, Československo, 20. století

SUMMARY

AWARENESS OF THE COMMUNIST GOVERNMENT IN CZECHOSLOVAKIA ABOUT EMIGRANTS AND EXILES IN AUSTRALIA IN 1950S AND 1960S

A relatively large collection of written sources of the Czechoslovak provenience, its government and institutes, are materials coming from activities of the Czechoslovak Foreign Institute, the Consulate General in Sydney and the emigrant Czechoslovak Club in Sydney. Representatives of these institutes officially communicated together, informed each other and cooperated because of their mutual goals. Czechoslovak Communist government also received information about exiles from its secret policy, which utilized sources of secret collaborators from ranks of civil inhabitants as well.

Czechoslovak Communist government attempted to have an overview of the exile in Australia and strived for a successful influence on compatriots, exiles included. The Czechoslovak Club in Sydney, as the only loyal organisation in Australia, struggled for the propagation of the Communist regime in Czechoslovakia. Information about exiles and their cultural and social activities in Australia gradually and often sketchily came to leading forces in Czechoslovakia and were acquired through intermediated ways and sources.

Key words: exile, Australia, Czechoslovakia, the 20th century

Translated by Mgr. Hana Ferencová

prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
e-mail: buresovaja@seznam.cz

THE AUTHORS AND SUMMARIES

Prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Prof. PhDr. Jana Burešová, CSc. is employed at the Department of History at the Philosophical Faculty of the Palacký University in Olomouc. In her research she is focused on various history matters of the 20th century, particularly the social status of women, the change of the life in the country and agriculture after the start of the communist government, questions of emigration and exile and regional history. She has published several books and tens of articles.

*Awareness of the Communist Government in Czechoslovakia
about Emigrants and Exiles in Australia in 1950s and 1960s*

Czechoslovak Communist government attempted to have an overview of the exile in Australia and strived for a successful influence on compatriots, exiles included. The Czechoslovak Club in Sydney, as the only loyal organisation in Australia, struggled for the propagation of the Communist regime in Czechoslovakia. Information about exiles and their cultural and social activities in Australia gradually and often sketchily came to leading forces in Czechoslovakia and were acquired through intermediated ways and sources.

Mgr. Michal Faist

Mgr. Michal Faist is currently a doctoral student at the Institute of History, the Faculty of Arts of the University Hradec Králové (a field of study: Czech and Czechoslovak History). He is a co-author and co-editor of the collective monograph: *Východočeská šlechta, její sídla a teritoria*. Except for topics related to Eastern Bohemia, he is also focused on biographies of Czech Hussite and Catholic warriors who became famous abroad after the Hussite Wars.

*John Jiskra of Brandýs – the Saviour of the Hungarian Throne
of Ladislaus Posthumous 1440–1445*

The study is focused on activities of the Czech warrior of Moravian origins John Jiskra of Brandýs. His personality is not fully appreciated by contemporary historiography, especially his role as a guardian of Ladislaus

the Posthumous' interests during the civil war in Hungary, when the real division of the country between Ladislaus the Posthumous' party and the king Ladislaus III Jagiellon's party took place in years 1440–1445.

Mgr. Ondřej Kolář, Ph.D.

Mgr. Ondřej Kolář, Ph.D. was born in 1983 in the region of Karlovy Vary and graduated at the Department of History at the Philosophical Faculty of Palacký University in Olomouc. Since 2012 he has been working in the Silesian Museum in Opava. He concentrates on history of the armed forces in Czech lands in the first half of the 20th century and their reflection in the historical memory. In the long run, he especially deals with internal running of the Czechoslovak gendarmerie in the interwar period.

*“Soumrak četnictva” – a Literary Source for History of Security Forces
in Interwar*

The article deals with a satirical short story *Soumrak četnictva* written by Bohumil Mladý in 1921. The attention is paid to author's interpretation of main issues of the security service in that period and his idea of ideal running of security forces. The content of the examined publication and circumstances of its birth are put into a context of a conflict dealing with the reform of gendarmerie in the first years of the Czechoslovak independence as well as a context of general changes in police work in the first third of the 20th century.

Prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph.D.

Prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph.D., works as a professor at the Department of History of the Philosophical Faculty, Palacký University in Olomouc as well as at the Department of History of the Philosophical Faculty, the Catholic University in Ružomberok. He predominantly deals with Czech political and cultural history at the turn of the 19th and 20th century, a phenomenon of the Czech Catholic Modernism, Political Catholicism and ecclesiastical history aimed at the Roman Catholic, Czechoslovak, Orthodox and Old Catholic Church. He is the author of twenty monographs, many studies, articles and reviews.

The Idea of Cyril and Methodius in History of the Czech Catholic Modernism

The article is aimed at the relationship of the Czech Catholic Modernism as a literal and later ecclesiastical reformatory movement towards ideas of Cyril and Methodius, the heritage of the life's work of Saints Cyril and Methodius, Cyril and Methodius and Velehrad traditions on the basis of the modernist print analysis (periodicals *Nový život*, *Rozvoj*, *Mane*, *Bílý prapor* a *Rozkvět*) in 1896–1907.

PhDr. Michal Marták, Ph.D.

Michal Marták works at the Department of History of the Catholic University in Ružomberok. In his research, he concerns himself on Slovak history in the 20th century with a focus on history of political parties, especially political Catholicism, relations of a church and a state and regional history. He is a co-author of one monograph and an author of several studies.

Ján Donoval – A Catholic Priest in the “Non-Catholic” Agrarian Party

The study focuses on presenting political activities of Ján Donoval, who is known in Slovakia primarily such as a poet Tichomír Milkin. As a Catholic priest he participated in the Agrarian Party labelled such as liberal or non-Catholic, which especially the Slovak People's Party considered to be an anomaly. In times of political party formation in Slovakia, which might be also characteristic by a political lack of culture or intolerance, Donoval himself became one of victims of a physical attack. Furthermore, Donoval is presented such as an editor of the Agrarian periodical, the most prominent government candidate for vacant Bishop posts as well as a member of Agrarian party representatives and a candidate into the Senate in the first Parliament election in 1920.

Mgr. Hana Nováková

The author graduated in the Bachelor's study programme Archival Sciences at the Palacký University in Olomouc. She continued her studies at the J. E. Purkyně University in Ústí and Labem where she was concerned with History field of study. Currently, she is a student of a doctoral study

programme called Czech History and focuses on history of the Francis University in Olomouc.

*Students of the Philosophical Faculty of the Francis University in Olomouc
in Years 1827–1837*

The article deals with the analysis of information concerning students of the Philosophical Faculty of the Francis University in years 1827–1837. The attention is focused not only on a change of their number in every year or semester but also a national structure. Furthermore, some other matters will be discussed – which courses students attended; a change of a quantity and names of these courses; if some of them were attended more than another ones etc. It is also possible to find out whether students paid or were relieved of this duty. What is more, they might be divided in convictists (scholarship holders) or privatists.

Doc. PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D.

Doc. PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D. lectures at the Department of Historical Sciences of the Faculty of Philosophy and Arts, the University of West Bohemia in Pilsen, where he was awarded a degree of an Associate Professor in the field of world history with a monograph *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question* (Pilsen 2013) in 2013. He deals with diplomatic, economic, military, religious and social history of Europe and Near East in the first half of the 19th century. Moreover, he is the author of following monographs *Zrod německého nacionalismu* (Pilsen 2013) and *Krvavá odyssea: řecký boj za nezávislost 1821–1832* (Praha 2011) and a co-author of the book *Egypt v době Muhammada Alího* (Praha 2010). He is a member of international scientific organisations such as German Studies Association and Egypt and Austria, the Council for Sciences of Český časopis historický, the editorial group of Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity and editorial Councils of Historický obzor and Nový Orient.

Wars of Independence in 1813–1815: Myth and Reality

The paper deals with the influence of German nationalism on the course of so-called wars of independence in years 1813–1815 as well as their meaning for the subsequent development of the German national movement. The

author attempts to disprove a traditional thesis about spreading of a large national wave over all German regions and social classes whose supporters ought to fight not only for freedom but also for the German national state.

PhDr. Marek Šmíd, Ph.D.

The author deals with Czech and European ecclesiastic history of the 20th century. He has published several studies and three monographs; the last one in a cooperation with Professor Pavel Marek: *Arcibiskup František Kordač. Nástin života a díla apologety, pedagoga a politika.*

*The Changes in the Holy See of Saint Peter
on the Eve of the Second World War*

The paper concentrates on last months of the pontificate of Pius XI (1922–1939) and first months of the pontificate of Pius XII (1939–1958) in connection with the dynamic development in pre-war Europe. The author outlines personalities of both pontiffs, their spiritual and political activities with the emphasis on a period between January and March in 1939 with the respect to the dynamics of international relations on the eve of the Second World War.

PhDr. Jaroslav Valkoun

Jaroslav Valkoun graduated in History at the Faculty of Arts of the Charles University in Prague. Currently, he is an assistant professor at the Seminar of Early Modern History, which is a part of the Institute of World History, at the Faculty of Arts of the Charles University in Prague. He focuses on History of the British empire in the 19th and 20th century. He primarily deals with history of British imperialism and colonialism in Africa (Egypt, Sudan) and institutional and constitutional relations between dominions and the Great Britain.

The Era of Lord Cromer: The British in Egypt in Years 1892–1907

The paper deals with the issue of British-Egyptian relations in years 1892–1907. The British presence in a country forced the British to more

intensive interference into a local administration, which caused trouble among Egyptian representatives. Relations were sharpened after the succession of the Anglophobic Khedive Abbas II Hilmi during several crises and incidents in years 1893–1894. A growing nationalistic movement and British mistakes (the so-called Dinshaway incident) finally contributed to a relief of Lord Cromer of a post of the British Consul–General in Cairo at the end of one era.

Mgr. Hynek Votoček

The author is a doctoral student of the Department of History at the Philosophical Faculty of the Palacký University. He focuses on ecclesiastical history of the High Middle Ages.

*The Gregorian Reform and Canonical Jurisprudence
as a Problem of Historiography*

The paper deals with the development of a scholarly discussion about a relation between the Gregorian reform and a formation of the canonical jurisprudence on the basis of Paul Fourniers' article *Un tournant de l'histoire du droit (1060–1140)*, its influence and a subsequent revision.

Translated by Mgr. Hana Ferencová